

את טרפו לחוריו ואוכל, וכן הוא בכל החיות שהורגים טרפם
 ליהנות מבשרם, אולם אתה מה הנאה יש לך בהריגת בני אדם,
 אמר להם הנחש ואין יתרון לבצע הלשון, כלומר אף אדם המספר
 לשון הרע אינו נהנה מכך.
 מימרא נוספת של רבי אמי בענין תפילה: אמר רבי אמי, אין תפלתו
 של אדם נשמעת ומתקבלת אלא אם כן משים נפשו בכפו – מכון
 בלב שלם, שנאמר (איכה ג' כט) 'נשא לבבנו אל בפים אל אל בשמים',
 וביאורו, כשאנו נושאים כפינו אל השמים נשא אף לבבנו עמהם.
 מקשה הגמרא: [אני – האם כך הוא, והא] אוקים [העמיד]
 שמואל אמורא עליה – לומר דבריו לצבור, ודרש, נאמר בפסוק
 (תהלים עז' ל"ד) 'ויפתחוהו בפים ובלשונם יכבדו לו, ולבם לא נכון
 עמו ולא נאמנו בבריתו', כלומר כיבוז בתפילתם שליבם לא היה
 עם הקדוש ברוך הוא ולא היו פיהם וליבם שוים, ואף על פי כן
 נאמר על כך בהמשך (שם פסוק לח) 'והוא רחום יכפר עון וגו',
 שמכפר להם על כך ומקבל תפילתם. מתרצת הגמרא: לא קשיא,
 כאן – דרשת רבי אמי היא בתפילת יחיד, שאם אינו משים נפשו
 בכפו אין תפילתו מתקבלת, וקאן – דרשת שמואל היא בציבור
 המתפללים, שתפילתם נשמעת אף על פי שאין לב כולם שלם.
 דרשה נוספת של רבי אמי: אמר רבי אמי, נשמים יורדין אלא
 בשביל בעלי אמה – אנשים הנאמנים בדיבורם, שנאמר (תהלים פה'
 יב) 'אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקה', כלומר, כשאנשים
 נושאים ונותנים בארץ באמת וביושר, גשמים (המכונים 'צדק')
 יורדים מן השמים.
 עוד בענין 'בעלי אמה': ואמר רבי אמי, בא וראה כמה גדולים בעלי
 אמה – כמה חשוב להיות נאמנים בדיבור, מניין, מחולקה וכו',
 שהיה מעשה בבחור שהבטיח לנערה שלא ישא אשה מלבדה,
 ועשה בור וחולדה (מן שרץ) שהיו במקום עדים להבטחתו, לימים
 עבר על הבטחתו ונשא אחרת, ונולדו לו ממנה שני בנים,
 אחד נפל לבור ומת, ואחד נשכתו חולדה ומת, שאלה אותו אשתו
 מדוע אירע להם כך, וסיפר לה על השבועה, בקשה ממנו
 שיגרשנה וישא את הבתולה וכך עשה. וממעשה זה אנו למדים
 בקל וחומר, ומה המאמין בחולדה וכו' שהעמיד לעדים לקיום
 הבטחתו, כך נפרעו ממנו עד שקיים דבריו, המאמין בתקדוש ברוך
 הוא, ומשימו עד לכך שיקיים דבריו, על אחת כמה וכמה שצריך
 לדאוג לקיים דבריו.
 הגמרא מביאה דרשה נוספת מהפסוק 'אמת מארץ תצמח': אמר
 רבי יוחנן, כל המצדיק את עצמו מלפניו – מדקדק במעשיו שלא
 יהיה בהם חטא, מצדיקו עליו את הדין מלפניו – מענישים אותו
 בעולם הזה על כל חטא שחטא ואפילו מועט כחוט השערה, כדי
 שיוציא ממוכר לעולם הבא, שנאמר (שם) 'אמת מארץ תצמח וצדק
 משמים נשקה', כלומר, כשמעשי האדם בעולם הזה הם על פי
 האמת, מתנהגים עמו משמים במידת הדין והצדק ומדקדקים
 להענישו על כל דבר. רבי חייא בר אבין אמר רב הונא, מהבא –
 לומדים זאת מפסוק זה, שדוד המלך אומר לקב"ה (תהלים צ"א), 'מי
 יודע עו אפך ויכיראתך עברתך' – על מי שהוא ירא ממך אתה
 מחויק בעסק כדי לזכר נפשו. ריש לקיש אמר מהבא, נאמר בפסוק
 (ישעיה ס"ד) 'פנעת את שש ועשה צדק בדרךך ויברוך הן אתה
 קצפת ונחמא פהם עולם ונשע', כלומר שהקב"ה פוגע ומעניש את
 מי ששחמא ועושה צדק, באותם דרכים שהענישם הם מוכרים
 אותו לטובה, ואומרים שהענישם כדי לזככם לעולם הבא.
 דרשה נוספת מהפסוק הנוכח: אמר רבי יוחנן, כל השמח
 בפיסורין שנאין עליו ומקבלם באהבה, מביא ישועה לעולם, שנאמר
 בענין אלו המצדיקים עליהם את הדין (שם) 'בהם עולם ונשע',
 כלומר, בהם העולם נושע.
 הגמרא חזרת לענין עצירת גשמים: אמר ריש לקיש, מאי דכתיב
 (דברים י"א ז') 'ועצר את השמים', מדוע מכנה זאת הכתוב בלשון
 'עצירה', משום שבשעת שהשמים נעצרים מלזורר (מל' זמור), הרי
 זה דומה לאשה שמתחבלת – שיש לה חבלי לידה ואינה יולדת,
 שהוא צער גדול, ותינו דאמר ריש לקיש משום בר קפרא, דימה
 הכתוב לידת אשה לירידת גשמים, שכן נאמרה 'עצירה' בנשמים
 כשאנים יורדים, ונאמרה 'עצירה' באשה המקשה לילד,

שלא יורד (ולמוד הגמרא) קשה עליו כפרול מרוב קושיות, הוא
 בשביל משנתו (דינים השנויים במשנה) שאינה סדורה עליו, ולכך
 אינו זוכר מה כתוב בה ואינו יכול ליישב את קושיותיו, שנאמר
 (קהלת י') 'והוא לא פנים קלקל', ודורשים 'והוא לא' כלומר אם אינו
 יודע ואינו זוכר שמועתו, הוא משום ש'פנים קלקל' שקלקל
 במשנה הקודמת לגמרא. מאי תקנתיה – מה תקנתו ליישב את
 תלמודו, ורבה בשיבה – ירבה ללמוד עם בני הישיבה המסדרים
 משנתם, שנאמר בהמשך הפסוק 'ותללים יגבר', כלומר שירבה
 ללמוד עם תלמידים שהם מחולקים בקבוצות קבוצות כחילים.
 ומה שנאמר בהמשך הפסוק 'ותרון הכשר חכמה', ביאורו שכל
 שכן שיצליח בתלמודו אם משנתו סדורה לו מעיקרא – מתחילה,
 לפני שבא ללמוד גמרא. כי הא – כמו שמצאנו דרש לקיש הוה
 מסדר מתניתיה ארבעין ומנין – היה מסדר משנתו ארבעים פעמים,
 כנגד ארבעים יום שניתנה תורה, כדי שתלמודו יתקיים בידו, ורק
 לאחר מכן עייל לקמיה דרבי יוחנן – עלה לפני רבי יוחנן ללמוד
 גמרא. רב אבא בר אבהו מסדר מתניתיה עשרין וארבע ומנין, כנגד
 תורה נביאים וכתובים שיש בהם עשרים וארבע ספרים, ולאחר
 מכן עייל לקמיה דרבה ללמוד גמרא.
 דרשה נוספת: רבא אמר, אם ראתי תלמיד שלפודו קשה עליו
 כפרול, הוא בשביל (מחמת) רבו שאינו מסביר לו פנים – אינו
 מראה לו פנים יפות ללמודו לפי מידת הבנתו, שנאמר (שם) 'והוא
 לא פנים קלקל', ודורשים 'והוא לא', כלומר אם אינו יודע
 שמועתו, הוא משום ש'פנים קלקל', שרבו הראה לו פנים רעות.
 מאי תקנתיה – מהי תקנתו של תלמיד זה, ורבה עליו רעים – ירבה
 לשלוח רעים לפייס את רבו, שנאמר בהמשך הפסוק 'ותללים יגבר'
 כלומר ירבה לשלוח לרבו קבוצות שליחים כחילים. וממה
 שנאמר בהמשך הפסוק 'ותרון הכשר חכמה', דורשים שכל שכן
 שיצליח בלימודיו אם הוכשרו מעשיו בפני רבו מעיקרא –
 מתחילה, ומאז הסביר לו פנים.
 הגמרא דורשת את המשך הפסוקים לענין עצירת גשמים: ואמר
 רבי אמי, מאי דכתיב – מהו ביאור הפסוק (שם פסוק י"א) 'אם ישך
 הנחש בלוא לחש, ואין יתרון לבצע הלשון', יש לדרוש כך, אם ראתי
 דור שהשמים משתבין [מחלידים] ומאדימים בנחשת, ונעצרים
 מלזורר מל וממר, הוא בשביל לחוש לחשיות – מתפללים שאין
 בידו. מאי תקנתו של אותו דור שירדו להם גשמים, ולכן אצל מי
 שיודע ללחוש שיתפלל עבורם, דכתיב לגבי גשמים (איוב לו' א') 'גיד
 עליו רעו' – יתפלל עליו חבירו, ללמוד שתפילת חבירו מועלת. ומה
 שנאמר בהמשך הפסוק בקהלת 'ואין יתרון לבצע הלשון', ביאורו,
 ומי שאפשר לו ללחוש – שיודע להתפלל, ואינו לוחש, מה הנאה
 יש לו בכך שיודע להתפלל. ואם לחש מי שיודע להתפלל על דורו
 שירדו גשמים, ולא נענה, מאי תקנתיה של הדור, וכל אצל חסיד
 שברור ורבה עליו בתפלה, שנאמר (שם פסוק לב') 'ויצו עליה במפגיע'
 – הקב"ה צוה על המטר לרדת על ידי תפילת הצדיק, ואין פגיעה
 זו אלא תפלה, שנאמר (ירמיה י"ט) 'ואתה אל תתפלל בעד העם הזה
 ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בה', הרי ש'פגיעה' היא
 תפילה. ואם לחש ועלתה בידו – הקב"ה נענה לתפילתו וירדו
 גשמים, ומגיס דעתו עליו – מתגאה בכך שתפילתו נתקבלה, מביא
 אף [חרון וכעס] לעולם, שנאמר בהמשך הפסוק (איוב לו' א') 'מקנה
 אף על עוליה' – קנין של חרון אף וכעס הוא מחמת העולה
 ומתגאה.
 דרשה נוספת מהפסוק הנוכח: רבא אמר, שני תלמידי חכמים
 שיושבים בעיר אחת, ואין נוחין זה לזה בהלכה – אינם מדברים דברי
 הלכה בנחת איש לרעהו, הרי הם מתקנאין באף ומעלין אותו –
 מתגרים באף ומביאים אותו עליהם, שנאמר (שם) 'גיד עליו רעו'
 מקנה אף על עוליה, כלומר, כשאינו מדבר אל חבירו בנחת,
 מתגרה הוא באף ומעלה אותו עליו.
 הגמרא חזרת לבאר את הפסוק בקהלת: אמר ריש לקיש, מאי
 דכתיב 'אם ישך הנחש בלוא לחש ואין יתרון לבצע הלשון', לענין
 מה דימה הכתוב את בעל הלשון והמדובר לשון הרע לנשיכת
 הנחש. ומפרש, לעתיד לבא מתקבצות ופאות כל החיות אצל הנחש
 ואומרים לו, ארי דורם – הורג טרפו ואוכל מיד, ואב מורף ומוליך

תענית דף ח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום חמישי) קלה

על עצמו להתענות כדי שבניית בית המקדש לא תתעכב ונגלה אליו מלאך (דניאל י ב) 'וַיֹּאמֶר אֵלַי אֵל הַיְיָ דִּנְיָאֵל, בִּי מִן הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר נָתַתָּ אֶת לִבְךָ לָהֶבֶן וּלְהַתְעַנּוֹת לִפְנֵי אֱלֹהֶיךָ נִשְׁמָעוּ דְּבָרֶיךָ' – מהיום בו קבלת עליך להתענות התקבלו תפילותך, הרי שבכח קבלת התענית לבדה להועיל.

הגמרא חוזרת לעסוק בענין הגשמים: אִמֵּר רַבִּי יִצְחָק, אִפְּלוּ שָׁנִים בְּשָׁנֵי אֱלֹהֵינוּ שְׁחִיתָה עֲצִירַת גְּשָׁמִים, וְהָעוֹלָם הִיא זָקוּק לָהֶם בִּיטוּר, וְיִרְדּוּ גְשָׁמִים בְּעָרְכֵי שְׁבָתוֹת, אֵינָן אֵלָּא סִימָן קָלִילָה, לְפִי שִׁמְכִבְדִּים הֵם עַל הַיּוֹצֵאִים לְקִנּוֹת אֶת צִרְכֵי הַשְּׁבַת. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: הֵינִינוּ דְּאִמֵּר רַבָּה בַּר שִׁילָא, כֻּשֶׁה יוֹמָא דְּמִיטְרָא בְּיוֹמָא דְּרִיטָא – קֶשֶׁה יוֹם הַמָּטָר כִּיּוֹם הַדִּין, כְּלוּמַר כִּשֶׁם שֶׁבִּימִים שְׁבִיתָ הַדִּין וְיֹשְׁבִים לְדוֹן, יֵשׁ בְּחוּץ רַעַשׁ וְהַמּוֹלָה, כִּךְ גַּם בְּיוֹם הַגְּשָׁמִים יֵשׁ קוֹלוֹת וְהַמּוֹמָה הַמְקֻשִּׁים עַל בְּנֵי אָדָם לַעֲשׂוֹת צִרְכֵיהֶם. אִמֵּר אֲמִיבִי, אִי לֹא דְּצִרְיָךְ לְבְרִיטָא – שֶׁהַגְּשָׁמִים נִצְרָכִים לְבְרִיטָא, בְּעֵינָן רַחֲמֵי וּמִכְבָּלֵינוּ לֵיהּ – הֵינִינוּ מִבְּקָשִׁים מִחֻבָּה שִׁיבְטֵלֵם מִחֻמַּת טְרִדְתָּם.

מִימְרוֹת נֹסֶפּוֹת מִרְבִּי יִצְחָק: וְאִמֵּר רַבִּי יִצְחָק, שְׁמֵשׁ הַזֶּרְחָה בְּשֶׁבֶת הִיא צְדָקָה לְעֵנִינִים, שִׁמְתַּחַמְמִים בָּהּ בְּיוֹם הַצִּנּוּן, שְׁנֵאֲמַר (מְלָכִי ג ב) וְיִרְחַח לָכֶם יְיָאִי שְׁמִי שְׁמֵשׁ צְדָקָה וּמִרְפָּא, כְּלוּמַר שֶׁהַשֶּׁשׁ הַזֶּה הוֹרֵחַ לְשׁוּמְרֵי שְׁבַת שֶׁהֵם יֹרְאִי שְׁמִי, מְבִיאָה צְדָקָה וּמִרְפָּא לְעוֹלָם.

וְאִמֵּר רַבִּי יִצְחָק, גְּדוֹל חֲשִׁיבוֹת וּמַעֲלַת יוֹם הַגְּשָׁמִים, עַד שֶׁאִפְּלוּ פְּרוּשָׁה שְׁבָבִים (מַעֲשֵׂה יָדִים שְׁאִינִים צִרְכֵּיהֶם לְגִשְׁמִים) מִתְּבַרְכָּת בּוֹ, שְׁנֵאֲמַר (דְּבָרִים כח יב) 'לֵתָת מִטָּר אֶצִּיךָ בְּעֵתָה וּלְבָרְכָךָ אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ, כְּלוּמַר בְּשַׁעַת שְׁמוּרֵי הַקְּבִי' מִטָּר הוּא מְבָרֵךְ אֶת כָּל מַעֲשֵׂי יָדֵי הָאָדָם.

וְאִמֵּר רַבִּי יִצְחָק, אֵין הַבְּרָכָה מְצִינָה אֵלָּא בְּבָרַךְ הַסְּמוּי מִן הָעֵין וְאֵין סְכּוּמָא יָדִיעַ, שְׁנֵאֲמַר (שִׁם כח ט) 'צִו ה' אֱתָךְ אֶת הַבְּרָכָה בְּאֶמְצִיךָ, וְדוֹרְשִׁים אֶת תִּבְתּוֹ 'אֶסְמִיךָ' מִלְשׁוֹן 'סְמוּי', תָּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל – בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שְׁנוֹ בְּרִייתָא זו, אֵין הַבְּרָכָה מְצִינָה אֵלָּא בְּבָרַךְ שְׁאֵין הָעֵין שׁוֹלֶמֶת בּוֹ – שְׁאִינוּ נֹרָא לְעֵינִים, שְׁנֵאֲמַר (שִׁם) 'צִו ה' אֱתָךְ אֶת הַבְּרָכָה בְּאֶמְצִיךָ' – בִּגְנוּיָה, שְׁהוּא מְקוֹם שְׁאִינוּ נֹרָא לְעֵינִים.

בְּרִייתָא שֶׁמְפֹרֶשׁ בָּהּ כְּדִבְרֵי רַבִּי יִצְחָק: תָּנּוּ רַבִּינָן, הַנֶּחֱכֵם לְמוֹד (לְמִדּוּר) אֶת תְּבוּאֹת פָּרָה, אִמֵּר רַבִּי רַצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתְּשַׁלַּח בְּרָכָה בְּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ. הַתְּחִיל לְמוֹד, אִמֵּר בְּרִיךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַשּׁוֹלַח בְּרָכָה בְּכָרִי הַזֶּה. אֲבָל אִם קוֹדֵם מִלֵּד אֶת הַתְּבוּאָה וְאַחֵר בְּכָרִיךָ (וְהַתְּחִיל), תָּרִי זו תְּפִלַּת שְׁנוֹ וְשׁוּב אֵין הַבְּרָכָה נִכְנַסֶּת בָּהּ, לְפִי שְׁאֵין הַבְּרָכָה מְצִינָה לֹא בְּבָרַךְ הַשְּׁקוּל וְלֹא בְּבָרַךְ הַמְדוּד וְלֹא בְּבָרַךְ הַסְּמוּי אֵלָּא בְּבָרַךְ הַסְּמוּי מִן הָעֵין.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִסְפַּר מֵאָמְרִים מִרְבִּי יוֹחָנָן, וְנוֹתַנָּת בָּהֶם סִימָן לְזִכְרוֹן: קִיבּוּי גְּיִסוֹת צְדָקָה (מַעֲשֵׂה) [פָּרָנִס, פָּרָנִס, סִימָן].

אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, גְּדוֹל מַעֲלַת יוֹם הַגְּשָׁמִים בְּיוֹם קִבּוּץ גְּלִילֹת – שִׁיתְקַבְצוּ יִשְׂרָאֵל מִמְּקוֹמוֹת גְּלוּתָם וְיִשְׁוּבוּ לְאַרְצָם, שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים קכד) 'שׁוּבָה ה' אֶת שְׁבִיתֵנוּ בְּאֶפְסֵינוּ בְּגִבּוֹ' – הַשִּׁיבֵנוּ מִשְׁבֵּי הַגְּלוּת, וְנִדְמָה בָּזֶה לְאַפְיִק נַחֲלִים מִלֵּא מִיָּם הַזֹּרוּמִים בְּמִקּוֹם יָבֵשׁ הַצֵּמָא לִמִּים, וְאֵין 'אַפְיִקִים' אֵלָּא לְשׁוֹן מִיָּם וּמָטָר, שְׁנֵאֲמַר בְּשִׁירַת דָּוִד כִּשְׁנִיצַל מִיד אֹיבָיו (שְׁמוּאֵל ב כב טז) 'וַיִּרְאוּ אֶפְסֵי יָם' – מִשְׁבַּח הוּא אֶת הַקְּבִי' עַל נֶס קְרִיאַת יָם סוּף, וְאוֹמֵר שֶׁנִּרְאוּ בָּהּ מוֹצֵאֵי הַמִּים בְּמַעֲמָקֵי הַיָּם, הִרִי שֶׁאִפְיִק הוּא מִלְשׁוֹן מִיָּם, וְכֵמוֹ כֵּן 'אַפְיִקִים' בִּגְבִּי בְּפִסּוֹק שֶׁהוֹזָכַר יֵשׁ לְבִאֵרֵם מִלְשׁוֹן מִיָּם וּמָטָר, הִרִי שֶׁהַשּׁוּוֹה הַכְּתוּב יִרְדַּת גְּשָׁמִים לְשִׁיבַת יִשְׂרָאֵל מִהַגְּלוּת.

וְאִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, גְּדוֹל יוֹם הַגְּשָׁמִים שְׁאִפְּלוּ גְּיִסוֹת (גְּדוּדֵי חִיילִים) פּוֹתְקוֹת בּוֹ, שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים סה יא) 'תִּלְמִיךָ רָחָה נָחַת יְהוּדָה', וְדוֹרְשִׁים כִּךְ, כִּשְׁכֹּחַ מִרְרוּהָ אֶת תְּלֵמֵי הָחַרִּישָׁה בְּגִשְׁמִים, גְּדוּדֵי הַחִיילִים נָחִים וְאִינֵם יִצְאִים לְחִילָחֵם.

וְאִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין הַגְּשָׁמִים נִצְעָרִין אֵלָּא בְּשִׁבִּיל פּוֹסְקֵי צְדָקָה בְּרָבִים וְאֵין נִזְתָּנִין אֶת שִׁפְסָקוֹ, שְׁנֵאֲמַר (מְשִׁל כה יד) 'נִשְׁאִיִּים וְרוּחַ וְנִשְׁמִים אֵין, אִישׁ מִתְּהַלֵּל בְּמַתַּת שְׁקָר' – הַסִּיבָה שֶׁאֵין שִׁישׁ עֲנִינִים וְרוּחוֹת אֵין גְּשָׁמִים יִרְדּוּ, הִיא מִחֻמַּת אִישׁ הַמִּתְהַלֵּל בְּמַתַּת שְׁקָר, וּפּוֹסֵק לִיתֵן צְדָקָה וְאִינוּ מְקִיִּים.

וְאִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאִי דְּבָרִיכֶם (דְּבָרִים יד כב)

נֵאֲמָרָה עֲצִירָה בְּאִשָּׁה, שְׁנֵאֲמַר אַבְימֶלֶךְ כִּשְׁנַעֲנֹשׁ בְּכֹךְ שְׁנֵשִׁי בִּיתוֹ לֹא יוֹכְלוּ לְלִידַל (בְּרִאשִׁית כ יח), 'כִּי עֲצַר עֲצַר ה' בְּעַד כָּל רָחֵם, וְנֵאֲמָרָה עֲצִירָה בְּגִשְׁמִים, דְּבָרִיכֶם (דְּבָרִים יא יז) 'וְעֲצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר'. כֵּמוֹ כֵּן נֵאֲמָר 'לִידָה' בְּאִשָּׁה וְנֵאֲמָר 'לִידָה' בְּגִשְׁמִים, נֵאֲמָר לִידָה בְּאִשָּׁה דְּבָרִיכֶם (בְּרִאשִׁית ל כג) 'וְתַתָּה וְתִלְדִּי בִּן', וְנֵאֲמָר לִידָה בְּגִשְׁמִים דְּבָרִיכֶם (שְׁעִיָה נה י) 'כִּי בְּאִשָּׁר יִרְדַּת הַגֶּשֶׁם וְגו' כִּי אִם הָרָחָה אֶת הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהַצְמִיחָהּ, וְכֵן נֵאֲמָר 'פְּקִידָה' בְּאִשָּׁה, וְנֵאֲמָר 'פְּקִידָה' בְּגִשְׁמִים, נֵאֲמָר פְּקִידָה בְּאִשָּׁה, דְּבָרִיכֶם (בְּרִאשִׁית כא א-ב) 'וְה' פָּקַד אֶת שָׂרָה וְגו' וְתַתָּה וְתִלְדִּי, וְנֵאֲמָר פְּקִידָה בְּגִשְׁמִים, דְּבָרִיכֶם (תְּהִלִּים סה י) 'פְּקִידָה הָאָרֶץ וְתַשְׁקֶנָּה רַבַּת תַּעֲשֶׂרְנָהּ, פֶּלֶג אֱלֹהִים מִלֵּא מִיָּם' – כִּשְׁכֹּחַת הַפֶּלַע הַחֲטִיבִי אֶתָּה זֹכֵר אֶת הָאָרֶץ וּמַשְׁקָהּ, וּמַעֲשֶׂרָהּ מִפְּלַע (וְכִיכֶם) שֶׁלךְ הַמְּלָא בְּמִים. וּמִכָּךְ שֶׁהַכְּתוּב מַשְׁתַּמֵּשׁ בְּגִשְׁמִים וְאִשָּׁה בְּאוֹתָהּ לְשׁוֹן, יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁצֶעַר עֲצִירָתָם דּוּמָה, וְצִרְיָךְ לְהַרְבוֹת וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הַגְּשָׁמִים כִּשֶׁם שֶׁמִּבְּקָשִׁים עַל לִידַת אִשָּׁה.

שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: מֵאִי 'פֶּלֶג אֱלֹהִים מִלֵּא מִיָּם', מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: תָּנָא, בְּמִין קִיבָה (וְאֵחָל) מִלֵּא מִיָּם יֵשׁ בְּרִיךְ שֶׁמְמַנָּה גְּשָׁמִים יוֹצֵאִין.

אִמֵּר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי, מֵאִי דְּבָרִיכֶם בְּעֵינֵי יִרְדַּת גְּשָׁמִים (אִיבִי לו יא) 'אִם לִשְׁכַּת אִם לְאַרְצוֹ אִם לְחֶסֶד וְיִצְחָק', כִּךְ בִּיאֹרֹו, 'אִם לִשְׁכַּת' – אִם נִגּוּר עַל הַגְּשָׁמִים לְרַדֵּת בְּכֹחַ הַלְוִיָּק, כִּשְׁבַת הַמַּכְּה בְּכַח, וְחִזְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּתִשְׁבּוּבָה, יִרְדּוּ הֵם בְּקָרִים וּבְנִכְבּוֹת וְאִינֵם מִיּוֹשְׁבִים. וְאִם 'לְחֶסֶד' – אִם נִגּוּר עֲלֵיהֶם לְרַדֵּת בְּנַחַת, 'יִצְחָק' – הַקְּבִי' [אֶת הַגֶּשֶׁם] 'לְאַרְצוֹ', כְּלוּמַר, בְּשִׁדּוֹת וּבְבָרָמִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. דְּרִשָּׁה נֹסֶפֶת: 'אִם לִשְׁכַּת' – אִם נִגּוּר עַל הַגְּשָׁמִים לְרַדֵּת בְּכֹחַ וְחִזְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּתִשְׁבּוּבָה, הַקְּבִי' מוֹרִיד גְּשָׁמִים אֵלּוֹ לְאִילָנוֹת, שִׁישׁ לָהֶם תּוֹעֵלַת מִגְשָׁמִים הַיּוֹרְדִים בְּחֻזָּקָה וְאִינֵם נִיזְקִים מֵהֶם.

וְאִם 'לְאַרְצוֹ' – אִם נִגּוּר שִׁירְדוֹ בְּאוֹפֶן מְמוּצָע כְּדֶרֶךְ הָאָרֶץ, הַקְּבִי' עַל הַגְּשָׁמִים לְרַדֵּת בְּכִמּוֹת מִטָּר הַיּוֹרֵד בְּנַחַת. וְאִם 'לְחֶסֶד' – אִם נִגּוּר עַל הַגְּשָׁמִים לְרַדֵּת בְּכִמּוֹת מִטָּר, 'יִצְחָק' – הַקְּבִי' וְאֶת הַגֶּשֶׁם שִׁירְדוֹ לְבִדּוֹת שִׁיחֵין וּמַעֲרוֹת, וְלֹא תֵלֵךְ אֶף טִיפָה לְאִיבּוֹד.

מִסְפַּרְתָּ הַגְּמָרָא: בְּמִי רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי הָוָה בְּפָנָא וּמוֹתָנָא – הִיא רַעַב וּמִגִּיפָה, אֲמִרִי הַחֲכָמִים שְׁבִאוֹתוֹ הַדּוֹר הִכִּי נַעֲבִיד – עַל מַה נִּתְפַּלֵּל, נִיבְעֵי רַחֲמֵי אֲתֵרִי – נִבְקֵשׁ רַחֲמִים עַל שְׁנֵיהֶם שִׁיתְבַּטְלוּ, לֹא אֲפָשֵׁר, שְׁאֵין מִבְּקָשִׁים עַל שְׁנֵי דְּבָרִים יַחַד, אֵלָּא לִבְעֵי רַחֲמֵי אֲמוֹתָנָא – נִבְקֵשׁ רַק עַל עֲצִירַת הַמִּגִּיפָה, וּבְפָנָא (רַעֲב) נִסְכָּלוּ, שְׁעִדִּף לְחִיּוֹת בְּרַעַב מֵאִשֶׁר לְמוֹת. אִמֵּר לָהּ רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי לְחִיּוֹת בְּרַעַב, אֲדַרְבֵּהּ, נִיבְעֵי רַחֲמֵי אֲכַפְנָא – שְׁהֲרַעַב יַעֲצֹר, וְהַמִּגִּיפָה תִּתְבַּטֵּל מִמִּילָא, דְּבִי יִחִיב רַחֲמֵינָא שׁוֹכְעָא – כִּשְׁמִבִּיא ה' שׁוֹבַע לְעוֹלָם, לְחִי הוּא יִחִיב – לְחִיִּים הוּא מְבִיאָה, כְּלוּמַר שִׁיחֵיו בּוֹ וְלֹא יִמוֹתוּ, דְּבָרִיכֶם (תְּהִלִּים קמח טז) 'פִּלְתָּה אֶת יָדֶיךָ וּמִשְׁפִּיעַ לָבֶל חֵי רַצּוֹן'.

מִבְּרַת הַגְּמָרָא: וּמִנְלֵךְ דְּלֵא מְצִלֵּין אֲתֵרִי – מִנֵּין שְׁאֵין מִתְפַּלְלִים עַל שְׁנֵי דְּבָרִים. מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: דְּבָרִיכֶם בְּשַׁעַת שְׁעוֹל יִשְׂרָאֵל מִגְּלוּת בָּבֶל, אוֹמֵר עֲזָרָא (עֲזָרָא ח כג) 'וְנִצְוִיכֶם וְנִבְקֶשְׁהָ מִלְּאֵלֵינוּ עַל זִמָּתָא' – שִׁיּוֹלִיכִים לִירוּשָׁלַיִם לְשִׁלּוֹם, וּמִכָּךְ שְׁאִמֵּר נִבְקֶשָׁה 'עַל זִמָּתָא' בְּלִשׁוֹן יַחִיד מִדִּירֵק הַגְּמָרָא, מִכָּלֵל דְּאִיבָא אֲתֵרִי – שְׁחִיתָה לָהֶם בְּקֶשֶׁה נֹסֶפֶת שְׁאוֹתָהּ לֹא בִיקְשׁוּ, כִּיּוֹן שְׁאֵין מִבְּקָשִׁים עַל שְׁנֵי דְּבָרִים. בְּמַעֲרָבָא אֲמִרִי מְשִׁמִּיָּה דְּרַבִּי חֲנִי – בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִמְרוּ בְּשֶׁם רַבִּי חֲנִי, מִקְבָּא – שְׁלֵמִידִים זֹאת מִפְּסוֹק זֶה, שְׁכְּתוּב בְּעֵינֵי נִבְכּוֹדִנְצַר כִּשְׁשִׁכַח אֶת דְּבַר חֲלוּמוֹ וְצִיּוּה לְהַרְגוֹ אֶת כָּל יַעֲצִיו שֶׁלֹּא הִצְלִיחוֹ נִחְשׁוֹ, הֵלֵךְ דְּנִיָּאל לְחַנְנִיָּה מִיִּשְׁאֵל וְעִזְרוּהָ וּבִקְשָׁם (דְּנִיָּאל ב יח) 'וְרַחֲמִין לְמַכְעָא מִן קֶדָם אֱלֹהֵי שְׁמִינָא עַל רוּחַ דְּנָה' – בִּקְשׁוּ רַחֲמִים מִהַקְּבִי' שִׁיגִלָּה לָנוּ סוּר זֶה, וּמִמָּה שְׁאִמֵּר 'עַל רוּחַ דְּנָה' בְּלִשׁוֹן יַחִיד יֵשׁ לְדִיק מִכָּלֵל דְּאִיבָא אֲתֵרִי – שִׁישׁ דְּבַר נֹסֶף שֶׁלֹּא בִיקְשׁוּ, מִשּׁוֹם שְׁאֵין מִבְּקָשִׁים עַל שְׁנֵי דְּבָרִים יַחַד.

מִסְפַּרְתָּ הַגְּמָרָא: בְּמִי רַבִּי יוֹדָא גְּזוּר גְּזִירָה – גְּזִירָה הַמְּלָכוֹת גְּזִירַת שְׁמוֹד עַל הַיְּהוּדִים, וְגְזוּר דְּלֵא לְמִיתָב בְּתַעֲנִיתָא – וְאִסְרוּ עֲלֵיהֶם לְהַתְעַנּוֹת, שֶׁלֹּא תָבֹא עַל יָדִי כִךְ בְּרַכָּה לְעוֹלָם. אִמֵּר לָהּ רַבִּי יוֹדָא לְבִנֵּי אוֹתוֹ הַדּוֹר, נִקְבְּלִיהָ עֵילוֹן – נִקְבֵּל עֵלֵינוּ עֵתָה תַעֲנִיָּת, שִׁבְכַח קִבְּלָתָהּ לְבַדָּה לְהוֹעִיל, וְלִכִּי בְּשִׁיל הַגְּזוּרָה לִיתְבִּיָּה – וּכְשֶׁתִּתְבַּטֵּל הַגְּזוּרָה נִצּוּם. אֲמִרִי לֵיהּ בְּנֵי אוֹתוֹ הַדּוֹר לְרַבִּי זִירָא, מִנָּא לָךְ הָא – מִנֵּין לָךְ דְּבַר זֶה. אִמֵּר לָהּ רַבִּי יוֹדָא, דְּבָרִיכֶם לְאַחֵר שְׁדִּנְיָאֵל קִיבֵּל